

[itobiad], 2020, 9 (5): 3624/3650

**Hıristiyanlığın "Imago Dei" Öğretisinin Transhümanizmle
Uzlaştırılmasının İmkânı**

The Possibility of Reconciliation of The Doctrine of "Imago Dei" of
Christianity With Transhumanism

Muhammet YEŞİLYURT

**Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Ana
Bilim Dalı**

**Asst. Prof., Atatürk University, Faculty of Theology, Department of History
of Religions**

25yesilyurt@gmail.com

Orcid ID: 0000-0003-0770-6850

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type	: Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received	: 20.09.2020
Kabul Tarihi / Accepted	: 28.11.2020
Yayın Tarihi / Published	: 02.12.2020
Yayın Sezonu	: Ekim-Kasım-Aralık
Pub Date Season	: October-November-December

Atıf/Cite as: Yeşilyurt, M . (2020). Hıristiyanlığın "Imago Dei" Öğretisinin Transhümanizmle Uzlaştırılmasının İmkânı . İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi , 9 (5) , 3624-3650 . Retrieved from <http://www.itobiad.com/tr/pub/issue/57287/797477>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. <http://www.itobiad.com/>

Copyright © Published by Mustafa YİĞİTOĞLU Since 2012 – Istanbul / Eyup, Turkey. All rights reserved.

Hıristiyanlığın "Imago Dei" Öğretisinin Transhümanizmle Uzlaştırılmasının İmkânı

Öz

Hıristiyanlıktaki *imago Dei* öğretisinin transhümanist düşünceyle uzlaştırılma ihtimalini konu edinen çalışmamız; önemini giderek artıran din-teknoloji ilişkisine ve buna bağlı ortaya çıkan teolojik sorunlara Hıristiyanlık-transhümanizm ilişkisi özelinden dikkat çekmeyi ve bu ilişkiyle beliren, *imago Dei*'yi anlama ve yorumlama sorunlarına işaret etmeyi amaçlamaktadır. Dinî kökenlerine Hıristiyanlığın en mühim öğretilerini yerleştirdiği görülen transhümanizm, bilimsel-teknolojik araç ve yöntemlerle insanın fiziksel, zihinsel ve bilişsel açılardan geliştirilmesini; hastalıkların, yaşlanmanın ve ölümün ortadan kaldırılmasını hedeflemektedir. Hıristiyanların büyük çoğunluğu mezkûr hedeflere, insanın Tanrı suretinde yaratıldığını ifade eden *imago Dei* öğretisine zarar verecek nitelikte olduğuna inandığı için şüpheyle bakmakta çoğu zaman da onları reddetmektedir. Tanrısal suretin tezahür ettiği asıl sahanın insanın "yaratıcılık" özelliği olduğunu ileri süren transhümanist düşünceye göre insan da tıpkı Tanrı gibi yaratma eyleminde bulunabilir ve hem kendi bedeninde hem de kendi dışındaki fiziksel çevrede değişiklikler meydana getirebilir. Yaratma fiilini yalnızca Tanrı'ya münhasır kılan Hıristiyanlık ise beden üzerinde, Tanrı'nın arzusu dışında gerçekleşen herhangi bir değişikliği *imago Dei* doktrinine ve Tanrı'nın planına bir müdahale olarak görür ve reddeder. Verilerden hareketle çalışmamızda Hıristiyanlığın *imago Dei* öğretisinin transhümanizmle uzlaştırılmasının mümkün olamayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Hıristiyanlık, Imago Dei, Transhümanizm, Posthümanizm, Din, Teknoloji.

The Possibility of Reconciliation of The Doctrine of "Imago Dei" of Christianity With Transhumanism

Abstract

Our study, which discusses the possibility of reconciling the *imago Dei* doctrine in Christianity with transhumanist thought, aims to draw attention to the relationship between religion and technology, which is increasing its importance, and to the theological problems that arise in connection therewith, specifically through the relationship between Christianity and Transhumanism, as well as to point out the problems of understanding and interpreting the *imago Dei* showing up within the framework of this relationship. Transhumanism, which seems to have

placed the most important teachings of Christianity into its religious roots, involves the physical, mental and cognitive development of human beings by means of scientific-technological tools and methods; and aims to eliminate diseases, aging and death. The vast majority of Christians, are skeptical of the aforementioned aims and often rejects them, as they believe that they are detrimental to the *imago Dei* doctrine, which purports that man is created in the image of God. According to the transhumanist thought, the real field that the Divine image is manifested is the "creativity" quality of the human being, therefore transhumanism asserts that human beings can also practice the act of creation just like God and can bring about changes both in his own body and in the physical environment outside himself. Christianity, which takes the act of creation exclusive to God, regards any change in the body that takes place outside the will of God as an intervention to the *imago Dei* doctrine and God's plan, and therefore rejects. Based on the data, in our study, it was concluded that it is not possible to reconcile Christianity's *imago Dei* doctrine with transhumanism.

Keywords: History of Religions, Christianity, Imago Dei, Transhumanism, Posthumanism, Religion, Technology.

Giriş

Transhümanizm, "özellikle yaşlanmayı ortadan kaldırmak ve insanın entelektüel, fiziksel ve psikolojik kapasitelerini büyük ölçüde artırmak için mevcut teknolojileri geliştirerek ve yaygınlaştırarak insanlık durumunu pratik bir sebeple köklü bir şekilde iyileştirme olasılığını ve arzu edilebilirliğini ileri süren entelektüel ve kültürel bir hareket" (More 2013: 3) olarak tanımlanır. Gelişmiş teknolojilerle insanı sınırlılıklarından kurtarmak, insanı ve kâinatı dönüştürmek iddiasıyla ortaya çıkan (Kurt 2019: VII) ve bir tekâmül süreci olan transhümanizm; beyin, zihin ve beden olarak doğal biyolojiye dayanan insanı, gelecekte, sentetik biyoloji ve bilgisayar teknolojileriyle daha da geliştirme ve insanın mevcut kapasitesini biyo-genetik yöntemler ve teknoloji ile yükseltme amacındadır (Dağ 2019: 160, 161).

Transhümanizm gelecek yönelimli (fütürist) bir harekettir ancak önde gelen teorisyenleri, vizyonlarının derin tarihsel kökleri olduğu konusunda ısrar ederler. Onlardan biri olan Nick Bostrom (2005: 1; 2014: 14), transhümanist fikirlerin tarihsel kökenlerini antik Sümerlerin Gılgamış Destanı'na kadar götürür ancak asıl olarak 16. yüzyılın Rönesansı, 17. yüzyılın bilimsel

devrimi ve 18. yüzyılın Aydınlanması, transhümanizmin tarihsel kökenleri¹ olarak işlev görür (Tirosch-Samuelsan 2011: 55).

Hümanizmin devamı olarak kabul edilen transhümanizmin felsefi ve ideolojik kökenlerine ilaveten beslendiği dinî bir kaynak da vardır ki o da Hıristiyanlıktır. Mazisi çok eskilere götürülen transhümanizmin, başından beri meşruiyet zeminini büyük oranda Hıristiyanlıktan, onun öğretilerinden oluşturduğu görülmektedir. Hıristiyanlığın, başta *imago Dei* (Tanrı'nın sureti) öğretisi olmak üzere *enkarnasyon*, *diriliş*, *ilk günah*, *günah sebebiyle düşüş*, *kurtuluş*, *eskatoloji*, *insanın Tanrılaşması/theosis* (Ortodoks teolojide) vs. öğretilerini iddialarının temeline yerleştirmeye çabalayan transhümanizm, bu haliyle Dinler Tarihi penceresinden de incelenmeyi hak etmektedir.

Sözü edilen öğretilerden, insanın Tanrı'nın suretinde yaratıldığına dair inancı içerisinde barındıran *imago Dei* öğretisi ile Transhümanizmin insan anlayışında öne çıkan hususların uzlaştırılabilme ihtimalini konu edinen çalışmamız, toplumdaki önemini giderek artıran din-teknoloji ilişkisine ve buna bağlı ortaya çıkan teolojik sorunlara Hıristiyanlık-Transhümanizm ilişkisi özelinden dikkat çekmeyi ve bu ilişkiyle beliren, *imago Dei*'yi anlama ve yorumlama sorunlarına işaret etmeyi amaçlamaktadır.

Transhümanizmin, insanın bilimsel ve teknolojik yöntemlerle geliştirilebileceği hatta dünyadayken tıpkı Tanrı gibi ölümsüzlüğe ulaşabileceği savı, insanı, Tanrı'nın suretinde “yaratılmış”, “ölümlü” bir varlık olarak değerlendiren Hıristiyanlık açısından muhtemel birtakım sorunları içerisinde barındırabilecektir. Aynı zamanda araştırmanın problematiğine karşılık gelen bu sorunun irdelenmesi adına öncelikle Hıristiyanlığın *imago Dei* öğretisi, genel çerçevede ortaya konmaya çalışılacaktır. İkinci bölümde transhümanist düşüncede “insan”ın nasıl anlaşıldığı, üçüncü bölümde insan görüşü bağlamında transhümanizmin, *imago Dei*'nin gerçekleşme sahası olup olmadığı tartışılacaktır. Sonuç kısmında ise verilerden hareketle *imago Dei*'yi transhümanizmle açıklamanın ve uzlaştırmanın imkân dâhilinde olup olmadığına dair ulaşılan neticeler serdedilecektir. Nitel (deskriptif) bir araştırma özelliğine sahip olan çalışmada, Dinler Tarihi bilimine özgü tarihî-karşılaştırmalı metot, fenomenolojik ve hermeneutik yöntemler kullanılmıştır.

1. Hıristiyanlıktaki “Imago Dei” Öğretisine Genel Bir Bakış

Hıristiyanlıkta *imago Dei* öğretisi, Tanrı-insan ilişkisinde son derece önemli bir yere sahiptir. Latince bir ifade olan ve Türkçeye kısaca “Tanrı'nın sureti” olarak çevirebileceğimiz, içerik olarak ise “Tanrı'nın sureti ve benzerliğinde yaratılmış olma”ya karşılık gelen *imago Dei*, erken dönem Kilise Babalarından bu tarafa üzerinde düşünülen ve tartışılan bir konu

¹ Transhümanist düşüncenin oluşumuna Bacon'un, Fedorov'un, Teilhard de Chardin'in, Freeman Dyson'un ve Frank J. Tipler'in yanı sıra Irenaeus ve Athanasius gibi ilk dönem Hıristiyan apolojistlerinin ve Ortodoks Hıristiyan geleneğinin çoğunluğunun da katkı sunduklarına dair görüş için bkz. Burdett 2011: 19, 20.

Hıristiyanlığın "Imago Dei" Öğretisinin Transhümanizmle Uzlaştırılmasının İmkânı (The Possibility of Reconciliation of The Doctrine of "Imago Dei" of Christianity With Transhumanism)

olagelmıştır (Dickson 2018: 102). *Imago Dei* öğretisinin teolojik kökeni, Yaratılış kitabının şu ifadelerinde bulunur:

"Tanrı, "İnsanı kendi suretimizde, kendimize benzer yaratalım" dedi,
"Denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, evcil hayvanlara, sürüngenlere,
yeryüzünün tümüne egemen olsun." Tanrı insanı kendi suretinde
yarattı. Böylece insan Tanrı suretinde yaratılmış oldu. İnsanları erkek
ve dişi olarak yarattı. Onları kutsadı ve, "Verimli olun, çoğalın" dedi,
"Yeryüzünü doldurun ve denetimimize alın; denizdeki balıklara,
gökteki kuşlara, yeryüzünde yaşayan bütün canlılara egemen olun."
(Yaratılış 1: 26-28).

Kutsal Kitap'ın yaratılışa dair anlatılarında yukarıdaki pasaja ilaveten Yaratılış 2: 5-9'da da insanın yaratılışı söz konusu edilmiştir. Buradaki anlatıya göre Tanrı insanları yaratmış, onlara hayat nefesini üflemiş ve onları Eden Bahçesi'ne yerleştirmiştir. Her iki anlatıda da dikkatleri çeken ve vurgulanan husus, insanın Tanrı olmaması; "yaratıcı" ya da "yaratan" değil, "yaratılan" olmasıdır. Buradan yola çıkarak Kutsal Kitap'ın yaratılış anlatılarının, insanın sınırlarını tayin ettiğini söylemek mümkündür.

Kutsal Kitap'ın Yeni Ahit bölümünde Tanrı imgesi, en eksiksiz biçimde, Tanrı'nın mükemmel sureti olarak kabul edilen İsa Mesih'e atfedilir. Yeni Ahit'te surete ve benzerliğe atıfta bulunan sadece birkaç kelime vardır. "Suret" anlamı için Yunanca *eikon* kelimesi yirmi üç kez, 'benzerlik' anlamı için de *homoiosis* kelimesi sadece bir kez geçer. Pavlus'a atfedilen mektuplarda (Romalılar 1: 23; 8: 29; 1. Korintliler 11: 7; 15: 49; 2. Korintliler 3: 18; 4: 4; Koloseliler 1: 15; 3: 9-10) *Eikon*'a dair dokuz referans bulunur. Onların odak noktası, Tanrı'nın gerçek ve mükemmel sureti olarak tasvir edilen İsa Mesih'tir. Pavlus'un Mektupları'nda suret motifi, İsa ve Tanrı arasındaki birliği ve yaratıcı ile yaratılan arasındaki bölünmeyi vurgulayan bir unsurdur. Bu bölünme bir inananın İsa'daki varlığıyla yayılır ve sonuç olarak onlardaki varlık, Tanrı'nın amaçlarına göre İsa'nın suretine dönüştürülür. Bunun tam anlamıyla gerçekleşmesi ise bedensel dirilişte vuku bulacak ve kişi, göksel olanın benzerliğini taşıyacaktır (Garner 2006: 75, 76; ayrıca bkz. Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri 2000: 411).

Doğu Ortodoks geleneğinde *imago Dei*'ye en önemli katkı "theosis" fikriyle olmuştur. Bir kişinin aşamalı olarak Tanrı'nın benzerliğine bürünmesi süreci (Garner 2006: 89) ya da kısaca "insanın Tanrılaşması" da denilebilecek *theosis*, *imago Dei*'nin evrimsel düzlemde anlaşılmasının yolunu açmıştır. Nitekim bu fikir, insana evrim basamakları dâhilinde bakan transhümanizmin de en önemli teolojik dayanaklarından biri olmuştur.

Suret hakkında yapılan tarihsel yorumlamalarda tanrısal sureti oluşturan unsur olarak öne çıkarılan niteliğin genellikle “akıl” olduğu anlaşılmaktadır. Yunan felsefesinin hem erken dönem Kilise Babaları hem de Skolastikler üzerindeki etkisi göz önüne alındığında Tanrı'nın sureti, Reform'a kadar çoğunlukla insan akılı ile bağlantılı olarak anlaşılmıştır. Öyle ki akıl, tüm insan yeteneklerinin “en tanrısalı” olarak görülmüştür (Herzfeld 2002: 305). Katolik gelenek de sureti böyle anlamıştır ancak ilave olarak insanın özgürlüğüne de atıfta bulunmuştur. Katolik gelenek; ruh, akıl ve irade gibi tinsel güçleri sayesinde insanın özgürlükle donatılmış olmasını, onun Tanrı'nın sureti oluşunun özel işareti olarak sayar (Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri 2000: 411, 416). Protestanların yorumunda da benzer şekilde suret, fiziksel özellikleri değil, kişisel (irade, duygu ve akıl) ve ahlaki özellikleri ve insanın Tanrı'yla ve diğer insanlarla ilişki kurma yetisini içerir (Açıklamalı Kutsal Kitap 2010: 8; MacDonald 2004: 33).

Çağdaş Hıristiyan teolojisinde *imago Dei* hakkında öne sürülmüş üç ana görüşten söz edilmektedir: Birincisi; suretin insanın fiziksel, psikolojik veya metafizik yönlerinde Tanrı'yı yansıtan bir anlamının olmasıdır (Yapısal Görüş). İkincisi, suretin ilişkisel olması yani Tanrı ile insanlar arasında dikey, insanların kendi aralarında ise yatay olarak kurulan ilişkilerde ortaya çıkmasıdır (İlişkisel Görüş). Üçüncüsü, Tanrı'nın suretini taşımaları sebebiyle insanların, yaratılış içerisinde Tanrı veya Tanrı'nın temsilcileri olarak hareket etmeleri yönüyle suretin işlevsel açıdan tezahür ettirilmesidir (İşlevsel Görüş) (Garner 2006: 72; Dickson 2018: 102; Herzfeld 2002: 304).

Bu öğretiler içerisinde, *imago Dei* konusunda Hıristiyan geleneğindeki en güçlü anlayışın 20. Yüzyılın başlarında ortaya çıkan “işlevsel” yorum biçimi olduğu ileri sürülmektedir (Garner 2006: 174). Dickson (2018: 102, 103); işlevsel görüşün, insani kapasite ve yeteneklere odaklandığını ve bu kapasitelerin, Tanrı'nın gerçekleştirdiği eylemlere bir şekilde benzer olan birtakım eylemleri gerçekleştirmemize imkân verdiğini söyler. İşlevsel modelde tanrısal suret, insanların yaratılmış evrende bir şekilde Tanrı'yı temsil ettiği fikriyle bağlantılıdır. Böylece Tanrı'nın sureti, insanda bulunan niteliklerden ziyade insanın “faaliyeti”yle bağlantı halindedir. İnsanlığın Tanrı'nın suretinde yaratılmadığını, bunun yerine aşkın yaratıcı olan Tanrı'nın dünyada kendisini temsil eden sureti olarak yaratıldığını savunan işlevsel görüşte suret, varoluşsal olarak gerçekleşir. Çünkü insanlar dünyada Tanrı'yı, kendi öz niteliklerinden daha çok, faaliyetleriyle temsil ederler (Garner 2006: 107, 108, 110).

1.1. “Created Co-Creator” (Yaratılmış Ortak Yaratıcı) Fikri ve Transhümanizm

Transhümanistler, *imago Dei* öğretisinin teknolojik düzlemde yorumlanmasını kolay ve mümkün kılacak, *imago Dei* hakkında geçmişte ve günümüzde kimi teolog ve din bilimciler tarafından yapılan geleneksel ve çağdaş yorumları iddialarının teolojik temellerine yerleştirme çabası

içerisinde olmuşlardır. Sözü edilen yorumların en önemlilerinden biri, "Created Co-Creator (Yaratılmış Ortak Yaratıcı)" fikridir.

Philip Hefner (1984; 2002; 2003; 2004a; 2004b; 2004c; 2005) ve aynı minvaldeki birtakım teolog ve din bilimci, teknolojiye iyimser bir şekilde yaklaşmanın ve tekno-kültürün ortaya koyduğu çeşitli endişe anlatılarının üstesinden gelmenin bir yolu olarak *imago Dei* ile ilişkili "ortak-yaratma" (co-creation) fikrini ortaya atmıştır. Garner'a (2006: 177, 206, 207) göre insanın "yaratılmış ortak yaratıcı" olduğuna dair metafor, "bilim-teknolojinin" ilişkisinde ve insan teknolojik faaliyetinin incelenmesinde son derece etkili olmuştur. Hem biyoteknolojide hem de son zamanlarda ortaya çıkan dijital teknolojiler üzerindeki teolojik etkiler konusunda ona, giderek daha fazla müracaat edilmektedir. Söz konusu metafor, genel olarak biyoteknoloji ve tıp ile ilgili tartışmalarda görülür ancak aynı zamanda yapay zeka, ekoloji ve sosyal adalet, cyborg motifi, ecclesiology (kilise bilimi), enkarnasyon ve evrim teorisi hakkındaki düşüncelerde de öne çıkarılmaktadır.

Metaforun "created" kısmı insanın yaratılmış, bağımlı ve sonlu olduğunu ve yaratıcı ve yaratık arasında niteliksel bir farkın mevcut olduğunu ima eder. İkinci kısmı oluşturan "co-creator" ise doğal dünya içerisinde insanın yaratıcı bir faktör olarak hareket etme özelliğine atıfta bulunur (Garner 2015: 232). Garner (2006: 195), sırasıyla "created" ve "co-creator" terimlerinin her birinin, insan düşüncesine içkinlik ve aşkınlık boyutlarını getirdiğini, "created" ifadesinin insanların koşullu halini ele aldığını, "creator" teriminin ise insanlığın bu koşullandırılmışlığı aşmasına imkân veren özgürlüğünü yansıttığını iddia eder. Lebacqz (2011: 57), Hefner'in düşüncelerinden hareketle insanların Tanrı'nın suretinde yaratılmış olmasının, onların sadece "yaratıklar" değil aynı zamanda "yaratıcılar" olmalarını ortaya çıkardığını söyler.

Hefner'in "ortak-yaratıcı" metaforundan ayrı olarak Katolik Kilisesi, *imago Dei* ve insanın yaratıcılığı meselesine "işlevsel yaklaşımda" görebildiğimiz "temsil-faaliyet" ikilisindeki "faaliyet" unsuruna vurgu yaparak yaklaşmıştır. Bu noktada Papa II. John Paul (1981)'ün şu ifadeleri konuya açıklık getirmektedir:

"Tanrı'nın vahiy sözü; Tanrı'nın suretinde yaratılan insanın, yaratıcının faaliyetindeki çalışmalarıyla paylaştığı ve kendi insani yeteneklerinin sınırları dâhilinde, bir anlamda insanın bu faaliyeti geliştirmeye devam ettiği ve tüm yaratılışın içerdiği kaynakların ve değerlerin keşfinde daha da ileriye doğru ilerledikçe mükemmelleştirdiği temel gerçekle derinden işaretlenmiştir."

Bu ifadelerden hareket ederek Garner (2006: 187), Katolik anlayışta insanların Tanrı ile ortak-yaratıcılar (co-creators) olmasa bile en azından “ortak-çalışanlar (co-workers)” olarak anlaşılabilceğini iddia eder. Katolik Kilisesi’nin “yaratma’da ortaklık” değil de bir nevi “iş’te ortaklık” denilebilecek bu yaklaşımı, *imago Dei* ve insanın yaratıcılığı meselesine yeni bir bakış açısı getirmiş olsa da “insanın Tanrı gibi yaratıcılığını” düşüncesinin merkezine yerleştiren transhümanizm, özellikle de Hıristiyan transhümanizmi² için söz konusu yaklaşımın kullanışlı olmadığını söylemek gerekir. Bu noktada seküler transhümanistler ile Hıristiyan transhümanistlerin, kendi amaçları açısından en uygun buldukları yaklaşım, Hefner’in mezkûr görüşüdür. Bu haliyle “Created Co-Creator” düşüncesinin; Transhümanizmin Hıristiyanlıkla ilişkisinde bir nevi aracı köprü vazifesi gördüğünü, dolayısıyla Hıristiyanlığa ait olan bir öğreti (*imago Dei*) üzerinden “din-teknoloji” ilişkisinin kurulmasında çok önemli bir rol üstlendiğini söylemek mümkündür.

2. Transhümanist Düşüncede “İnsan”

İnsan doğası, hümanist aydınlanmanın mirasçıları olduğunu iddia eden transhümanistler için bir muammadır (Clay 2011: 160). Genel çerçevede insanı, evrimsel gelişim basamakları dâhilinde anlayan transhümanizm, insanın ruh-beden ikiliğine sahip bir varlık olduğunu kabul eder. Bu ikiliğin kabulü içinde insanı fizikî ve zihnî olarak geliştirmek ve Hümanizmin akılcı, özgür, hoşgörülü ve demokratik insanını daha da ileri taşımak ister (Dağ 2018: 239). İnsanın fiziki (bedenî) ve zihnî (ruhî) gelişiminde öncelikli vurguyu beden üzerinde yapan transhümanizm için beden, “eksik”tir ve geliştirilmeye muhtaçtır. Çünkü bedenleşme insan olma durumunun temel sorunudur. Beden; insanların, yapabilecekleri ve olmayı arzuladıkları şeylere ciddi ve dayanılmaz sınırlamalar dayatır. Örneğin beden iradeyi kısıtlar. Bu yüzden bir insan, istediği her şeyi yapamaz. Bedenleşmiş varlıklar olarak insanlar kırılğan ve savunmasızdır; yaralanabilir veya hastalanabilirler; yaşlanır ve ölürlür. Kısacası, insanlar sonlu ve ölümlü bedenlerinden kurtarılmalıdır (Waters 2011: 165).

Transhümanist hareketin odak noktası, normal insan ömrünün önemli ölçüde uzatılmasıdır (Dickson 2018: 98). İnsanın bedeninden kaynaklı biyolojik sınırlılıkların, “istenmeyen durumlar” olarak nitelendirilen (Kurt 2019: 8) “yaşlılığa” ve “ölüme” sebebiyet verdiğini söyleyen transhümanizm için bedenin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi, ancak bilim ve teknolojiyle mümkün olabilir. Transhümanistler, sağlıklı yaşam süresini önemli ölçüde uzatmak için yaşlanmayı yavaşlatmanın veya yaşlanan hücreleri ve dokuları değiştirmenin yollarını geliştirmemiz gerektiğini vurgular (Bostrom 2014: 6).

² Hıristiyan Transhümanizmi, Hıristiyanlık ile transhümanist düşünceleri birleştirmek ve uzlaştırmak isteyen Hıristiyanların oluşturduğu düşüncenin adıdır. Hıristiyan transhümanistler bunu yaparken Kutsal Kitap cümlelerinden, özellikle de onun diriliş, enkarnasyon, *imago Dei*, kurtuluş ve eskatolojiye dair anlatılarından hareket ederler. Hıristiyan transhümanizmi hakkında geniş bilgi için bkz. Winyard 2006; Kurt 2019; Dickson 2018; Turner 2017; 2018.

Tüm bu görüşlerin bir “mükemmellik” hedefine işaret ettiği açıktır. “Hastalıkların iyileştirilmesi ve engellenmesi, yaşlılığın geciktirilmesi ve engellenmesi gibi düşüncelerin zorunlu olarak ulaşacağı son nokta ise ölümsüzlük fikridir. Çünkü mükemmellik fikri, zorunlu olarak ölümsüzlüğü -tanrısal özellik- gerektirir.” (Soysal 2019: 329). Dolayısıyla transhümanizmin hedeflerinden biri de ölümsüzlüğe ulaşmaktır. Transhümanistlere göre insan biyolojisi ve onun doğasında var olan fânilik ve ölümlülük, kendi merkezi değerlerine aykırı olduğu için üzerinde zafer kazanılması gereken nihai iki düşmandır (Waters 2011: 168; Daly 2015: 86).

Transhümanistler ölümü neden nihai düşman olarak görür? Çünkü ölüm kötüdür, varoluşun sınırına işaret eder ve böylece yeni deneyimler yoluyla gelecekteki gelişme ve büyüme olasılığına mâni olur. Ölüm, insan özgürlüğü için mutlak bir sınırı temsil eder; insan varlık ve kişiliğinin daimî olarak son bulmasına işaret etmesinden dolayı insan özgürlüğü ve özerkliği için birincil tehdittir (Daly 2015: 85, 86). Transhümanistlere göre ölümün sebebi insan bedeninin kendisidir. Transhümanist Simon Young (2006: 15), hayatı trajik yapan şeyin bizim biyolojik bedenlerimizde mevcut olan sınırlarımız olduğunu söyler.

Tanrı'nın suretinde yaratılmış bir varlık olarak kabul edilen insanın ölümsüzlüğe ulaşması için iyileştirilmesi ve geliştirilmesi, insanın zihni ve bedeni üzerinde hangi değişiklikleri ve safhaları ortaya çıkaracaktır? Transhümanizmin bu soruya üç aşamalı bir cevap verdiğini söyleyebiliriz. Birinci safhada, sınırlı olarak görülen insan zihni ve bilinci, insan varlığı dışında oluşturulmuş ortamlara, -makine ve bilgisayarlara- aktarılacaktır. İkinci safhada ise yapay zekâ ve geliştirme teknolojilerinin uygulanmasıyla insan-makine karışımı “cyborg”lar; insanın akıl ve zekâsının çok üstünde akıl ve zekâyâ sahip “robot”lar ortaya çıkacaktır. Son safhada ise trans/post-hümanizmin asıl ve nihai hedefi olan, biyolojik sınırları aşmış, tamamen mekanik ve robotik özelliklere sahip “post-human” (insan sonrası) varlıkların dönemi başlayacaktır. Bu safhaların her birinin Hıristiyan *imago Dei* öğretisi bağlamında nasıl değerlendirilebileceğini tahlil için her bir safhanın ayrıntılı ele alınması lüzumludur.

2.1. Sanal Zihinler

Transhümanizm; ölümsüzlüğü temin için biyoteknolojik yöntemlere ilaveten nanoteknoloji, bilgisayar, enformasyon ve robot teknolojilerini kullanarak sanal ölümsüzlüğü başarma çabasıdır. Transhümanistlere göre biyolojik beden, aklın potansiyelinin tam olarak gelişmesini sağlama konusunda çok kırılgan ve sınırlıdır. Bu gelişmeyi mümkün kılmak için gerekli süreyi ve çoğaltmayı sağlayan daha uygun bir ev sahibi inşa edilmelidir (Waters 2011: 168). Transhümanist S. Young (2006: 15), zihnin, kendini yok etmek için programlanmış bir bedenle ölmesinin gerekliliğini

bir “zorbalık” olarak görür. Bu nedenle en öncelikli hedef; genetik mühendisliği, robotik ve nanoteknoloji gibi teknolojiler aracılığıyla bedenden bağımsız olarak daha uzun yaşamak olmalıdır (Daly 2015: 86). Belirtilen hedef doğrultusunda transhümanizm, insan bilincinin yahut zihninin gelişmiş makinelerle veya bilgisayarlara yüklenip aktarılabilceğini ileri sürer. Yükleme (uploading) senaryosu, insan bilincinin güya sanal bir ortamda kopyalanabileceği ve taklit edilebileceği bir bilgi modeli olduğu varsayımına dayanmaktadır (Fisher 2015: 26; Bostrom 2014: 9). İnsanları posthumanlara dönüştürme hedefinde bir geçiş hareketi olan transhümanizm, zihni, genetik mühendislikle çeşitli robotik veya elektronik vasıtalarla yükleyerek sanal ölümsüzlüğü başarma amacındadır (Dağ 2018: 209; Mercer 2014: 147; Johnson 2015: 273).

2.2. Yapay Zekâ ve Cyborg

Transhümanizm açısından yapay zekâ esasen, insan beyni dışında sanal zihinler oluşturma hedefinin zorunlu bir sonucu gibidir. Ölümsüzlüğün temini için sanal zihinlerin inşası, insanın belleğinin makinelerle aktarılmasını gerekli kılarken yapay zekâ ise tıpkı insanlar gibi düşünebilen, konuşabilen ve karar verebilen ancak insandan bağımsız, insan bedeni dışındaki makine ve bilgisayarların zekâ ve buna bağlı yeteneklerle donatılmasını içine alır. Yapay zekâ, temel anlamda insan zekâsının belli oranda bilgisayar ortamında taklit edilmesidir. Yapay zekâ ile mekanik özellikteki nesnelere akıllı hale getirilmekte ve görme, konuşma, dinleme, yorumlama gibi insanın sahip olduğu birçok özellik taklit edilmektedir (Kurt 2019: 29, 30).

Makineleri akıllı yapmaya adanmış bilimsel bir etkinlik (Dağ 2018: 215) olan yapay zekâ çalışmaları, aynı zamanda insan-makine etkileşimini ortaya çıkarma gücüne sahip teknolojik bir faaliyet alanıdır. Transhümanist düşüncede bu etkileşimi en iyi ifade eden kavramlardan biri “cyborg” terimidir. “Cyborg”, fiziksel bedenine teknolojik yapay dokular eklenmiş olan bir insanı tanımlamak için kullanılır (Garner 2006: 64; Kurt 2019: 33). Teknolojik implantlar, yapay kalça protezleri, kalp pilleri, kalp kapakçıkları, kemik yaralanmaları için metal pimler ve plakalar, bu tür bedene ilave edilmiş iyileştirici yahut geliştirici nesne yahut makinelerin örneğidir. (Garner 2006: 65; Dağ 2018: 216). Tüm bu teknolojilerin, insanın makineye bağımlılığını artırdığında kuşku yoktur. Ortaya çıkacak yeni durumda insanın makine ile bu denli yoğun etkileşiminin “insan-makine” karışımı yeni bir türü -cyborg’ları- ve hatta insandan bağımsız, biyolojik olmayan, süper zekâyâ sahip tamamen mekaniksel boyuttaki “ileri cyborg”ları yani robotları ortaya çıkarması, transhümanizmin ölümsüzlük idealiyle de örtüşür. Zira Rodney Brooks’un (2002: 204; ayrıca bkz. Garner 2006: 65) vurguladığı gibi bu tür akıllı robotların ya da cyborg’ların ölümsüzlüğü sağlayabileceği düşünülür. Ölmeden önce bilincin bir bilgisayara veya robota yüklenmesini sağlayacak teknolojinin mevcut olması ve sonsuza dek bu formda yaşayabilme umudu, söz konusu teknolojileri uygulamaya dökmek isteyenlerde mevcut olan müşterek bir idealdir. Sözü edilen form

transhümanist düşüncede, insanın, evrimsel gelişim basamaklarında nihai olarak ulaşacağı son noktayı yani biyolojik sınırlamalarından tamamen kurtulmuş post-human denilen "insan sonrası" varlıkları işaret etmektedir.

2.3. Posthuman (İnsan Sonrası) Varlıklar

Transhümanistlerin sırasıyla "insan-transhuman-posthuman" diyerek son sıraya yerleştirdikleri "posthuman (insan-sonrası)" varlıklar, ileri teknolojiler vasıtasıyla insan varlığının evrimsel basamakta ulaşacağı son noktaya karşılık gelir. Transhümanist düşünürler, insanın çok gelişmiş yeteneklerinden ötürü eninde sonunda posthuman bir varlığa dönüşeceği öngörüsünde bulunurlar (Soysal 2019: 343). İnsan doğasını geliştirmeye yönelik transhümanistlerin ortaya koyduğu çabaların neticesinin; olağanüstü zekâyâ, daha uzun yaşam sürelerine ve daha büyük ahlaki erdeme sahip önemli ölçüde üstün "posthuman" varlıkların ortaya çıkması olacağı ileri sürülmektedir (Glennon 2018: 211). Waters'a göre teknoloji sayesinde insanlar kendilerini daha üstün ve belki de ölümsüz, posthuman bir türe dönüştürebilirler. Zihin hayatta kalmak ve gelişmek zorundaysa ve kişi, bedeninden kurtarılacaksa o halde insanlar kendilerini daha üstün bir posthuman türe dönüştürerek evrimsel geleceklerini kontrol altına almalıdır (Waters 2011: 165, 168; Labrecque 2017: 151). Böylelikle insanlar tüm biyolojik sınırlamalarından kurtulmuş olacaklar ve posthuman'lar da bedenlerini istedikleri şekilde yapılandırmakta özgür olacaklar hatta bilgisayar sistemlerinde bedenden ayrılmış bir hayat sürmeyi bile seçebilme imkânına sahip olacaklardır (Winyard Sr. 2016: 210; Kurt 2019: 36).

İnsanı posthuman hale getirmek için gereken değişiklikler, insanın yalnızca psikolojik tarafını veya kendisi hakkındaki düşünme şeklini değiştirmek suretiyle gerçekleştirilemeyecek kadar derindir. Zira hedeflenen değişim, insanın beyninde ve bedeninde köklü teknolojik değişiklikleri zorunlu kılmaktadır (Bostrom 2014: 3). Transhümanizm gibi posthümanist süreç de insanı ruh ve beden düalitesine sahip olarak görür. Ancak posthümanizm bu düalitenin mükemmelleştirildiği ve daha ileri noktada artık insan olmayan, teknolojik olarak gelişmiş varlıkların ortaya çıktığı bir süreçtir (Dağ 2018: 178, 181).

Önde gelen transhümanistlerden Max More (2013: 4), posthuman varlıkların özellikleri hakkında şunları söyler:

"Posthuman varlıklar artık hastalık, yaşlanma ve kaçınılmaz ölümden muzdarip olmazlar (ancak diğer zorluklarla karşılaşmaları muhtemeldir). Genellikle "morfolojik özgürlük" olarak adlandırılan fiziksel yetenek ve form özgürlüğüne daha fazla oranda sahiptirler. Posthumanlar ayrıca daha büyük bilişsel yeteneklere ve daha rafine

duygulara (daha fazla neşe, daha az öfke veya her bireyin tercih ettiği herhangi bir değişikliğe) sahip olacaktır."

Posthumanların sayılan özelliklerine bakıldığında onların hangi formlarda olacakları sorusu önem kazanmaktadır. Nick Bostrom (2014: 3; ayrıca bkz. Kurt 2019: 36) bu soruya cevap sadedinde posthuman'ların tamamen sentetik yapay zekâya, gelişmiş bilgisayarlara yüklenmiş zihin ve bilinçlere yahut özellikleri artırılmış biyolojik bedenlere sahip insanlar gibi formlarda olabileceğini ileri sürmektedir.

3. Transhümanizm, Imago Dei'nin Gerçekleşme Sahası Mıdır?

Başlıktaki bu soru, savunucularının genelde ateist olduğu ileri sürülen transhümanistler için karşılığı olan bir soru olmasa da Hıristiyanlığı ve transhümanist düşüncüyü uzlaştırmanın yollarını arayan "Hıristiyan Transhümanistler" ve iddialarına meşruiyet kazandırma amacıyla Hıristiyanlığa yaklaşan "Seküler Transhümanistler" açısından, anlamı ve karşılığı olan bir sorudur. Sorunun cevabı, Hıristiyanlıkta ve transhümanizmde *imago Dei* öğretisiyle yakından ilişkilendirilen "insanın yaratıcılığı" konusu ve iki grubun "bedene bakışları" üzerinden değerlendirilecektir.

3.1. İnsanın Yaratıcılığı Açısından

Hıristiyanlık tarihinde *imago Dei* konusundaki görüş ve tartışmaların, insanın "yaratık" olmasının yanı sıra "yaratıcı" yönünün de mevcut olduğu üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Yaratılış 1. bölümdeki ifadeler, insanı, insan dışındaki varlıklara ve dünyaya karşı sorumlu kılmakta ve insana, onlara egemen olma rolünü vermektedir. Böyle bir rolün yerine getirilmesini insanın yeni şeyler yapıp üretmesiyle ilişkilendiren Hefner (1984) ve aynı minvalde görüş beyan eden teologlar için "yaratıcılık", *imago Dei* ile ilişkili bir unsurdur. Buna göre insan, Tanrı ile birlikte ortak yaratıcıdır. Transhümanist hareket de insanın geliştirilebilir olduğunu söylerken onun yaratıcılığını ön plana çıkarır. Bunu yaparken transhümanistler -özellikle de Hıristiyan transhümanistler- Hefner ve diğer teologların ileri sürdüğü "yaratılmış ortak yaratıcı" metaforunu iddialarına temel kılarlar. Yalnız şu kadarı söylenebilir ki, "yaratılmış ortak yaratıcı" tanımlamasının ikinci kısmı ne kadar transhümanizme dayanak teşkil ediyor ise birinci kısmı da o kadar transhümanizm anlayışına zıttır. Çünkü transhümanizm anlayışında insan, Tanrı tarafından bağlı ve sınırlı bir varlık olarak düşünülmez (Kurt 2019: 83). Transhümanizmde insanın, biyolojik ve fizyolojik sınırlarını aşacak şekilde geliştirilmesi ve nihai noktada ölümsüzlüğü elde etmesi, Tanrı'nın müdahalesi olmaksızın insanın kendi "yarattığı teknoloji"yle başaracağı bir hedef olarak belirlenmiştir. Burada teknolojiye, çok farklı bir rol ve anlam yüklenmiştir. Buna göre teknoloji bize Tanrı'yı, diğer zihinleri,

yeni dünyaları ve yaratıcılığımızı öğretebilir (Kelly 1999: 392) ve bizi ölümsüzlüğe ulaştırabilir.

Transhümanizmi benimseyen Hıristiyanlar, Tanrı'nın tamamen yaratma işi ile meşgul olmadığına, ancak şu anda bile aktif olarak yaratma halinde olduğuna inanma eğilimindedir. Buna, Tanrı'nın "teknoloji yoluyla yarattığı" şeklinde daha da tartışmalı bir fikri eklerler. Tanrı tüm yaratma eylemlerini; yaratılışı sürdürmek, yenilemek ve geliştirmek için bir araç olarak kullanır. İnsan geliştirme teknolojisi de Tanrı'nın, "insanlığı yaratma" işini tam ve son haliyle tamamladığı bir yol ve yöntem olarak görülebilir (Cole-Turner 2018: 9).

Imago Dei'yi insanın yaratıcılığıyla ilişkilendirmenin, transhümanistlerin "insanın tanrılaştırılması"na dair iddialarını güçlendirdiği söylenebilir. *Imago Dei* inancında, insanın Tanrı'nın suretinde yaratılmasıyla birlikte ortaya çıkan tanrısal benzerlik, transhümanist düşüncede sadece suret açısından değil, güç ve kabiliyetler açısından da kurulan bir benzerliktir. Böylelikle insan, tanrılaştırılma hedefine yaklaştırılmıştır. Sureti, gücü ve yetenekleriyle beraber yaratıcılık açısından da insan, Tanrı'ya benzetilmek istenmiştir (Dağ 2018: 190; Kurt 2019: 62). Nitekim tüm transhümanistler tanrısal yeteneklere sahip olmayı arzu eder ve bazıları "tanrısal bir yapay zekâ" yaratmaya çalışır (Winyard Sr. 2016: XXVIII).

Transhümanist düşüncedeki sanal zihinler, yapay zekâya sahip mekanik-robotik cyborg'lar ve posthuman'lar, "insan eliyle" oluşturulacak varlık türleridir. Hıristiyan inancında Tanrı'ya benzer ve Tanrı'nın suretinde yaratıldığına inanılan insan, kendindeki bu özelliği, kendisinin "yaratacağını" iddia ettiği söz konusu varlık türlerine de taşıyabilecek midir? *Imago Dei* öğretisi bağlamında bu varlıklar nasıl değerlendirilecek ve hangi konuma yerleştirilecektir? Herzfeld (2002: 304) yapay zekânın tek amacının, kendi suretimizde bir "öteki" yaratmak olduğunu söyler. Anlaşılan o ki transhümanizmde, "yaratıcı kimliğiyle kendi suretinde bir varlık (insan) yaratan Tanrı'ya" benzer şekilde insan da -kendinin, Tanrı'nın bir benzeri ve sureti olmasından yola çıkarak- O'nun yaratıcı özelliğini devralmak suretiyle kendi suretinde varlıklar yaratma kabiliyetine sahip olarak görülmektedir.

Tanrı'nın devre dışı bırakılarak asıl olarak Tanrı'ya ait olan yaratıcılık vasfını insana yüklemenin, insanın Tanrı'nın suretinde "yaratılmış" bir varlık olduğu inancını benimseyen Hıristiyanlık açısından sorun oluşturacağı açıktır. Lebacqz (2011: 56)'ın da ifade ettiği gibi "İnsanlar Tanrı'nın 'suretinde' yaratılmış olabilir ancak bu, onların Tanrı olduğu anlamına gelmez. Gerçek olan ile onun sureti aynı değildir; Tanrı'nın ışığını ya da yaratıcılığını 'yansıtmak', ışığın ya da yaratıcılığın kaynağı olmakla aynı şey değildir." Diğer taraftan yaratıcılık vasfını insana yüklemeyi sorun olarak görmeyen Hıristiyan transhümanistlerin insanın yaratıcılık özelliği

konusundaki iddialarında, İsa'ya ciddi atıflar vardır. İsa'nın tabiatına dair Hıristiyan yorumu, bu noktada belirleyici bir özelliğe sahiptir. Söz konusu yorum, transhümanistler için uygun ve kullanışlı zemini hazırlamış durumdadır. İsa'nın tanrı-insan kimliği, Tanrı'nın insan olmasının (enkarnasyon) örneği olabildiği gibi insanın da Tanrı olabileceğinin (theosis) bir delili gibi anlaşılmaktadır. Anne Kull, İsa'nın, tanrısal olanla insani olanın kaynaşmasında sınırların aşılmasını temsil eden bir cyborg olarak görüldüğünü söyler. Ona göre İsa, bu melezlik dünyasında, farklı dünyaları kaynaştıran yapılandırılmış bir doğanın nasıl dengeleneceğini gösterir ve bizi insanlık ve tanrısallığın sınırlı tanımlarının ötesine geçmeye çağırır (Garner 2006: 199 [Kull 2001: 283'ten]). İsa'nın bu çift yönlü rol model özelliği Hıristiyan transhümanistlerin, fütürist görüşlerinde ve insanın yaratıcılığı konusunda en çok atıfta buldukları ve örnek aldıkları iki niteliktir. Buradan; Hıristiyanlığın İsa Mesih üzerinden insanı tanrılaştırıp Tanrı'yı yeryüzünde temsil eden "ortak bir yaratıcı" anlayışıyla, kurtuluşun ve eskatolojik birtakım hedeflerin insan eliyle gerçekleştirilmesine geçit vererek transhümanizme kapılarını araladığı (Kurt 2019: 92, 93) söylenebilir. Nitekim B. Waters (2006: 84), "İsa, bizim kendi doğuştan gelen potansiyellerimizin bir modeli olduğu için kendimizi tanrılaştırma girişiminde onu takip etmemiz uygundur." diyerek İsa'nın Hıristiyanlıkta tanrılaşma konusundaki söz konusu rol model konumuna işaret etmektedir.

Hıristiyanlar genel olarak, insanın yaratıcılık özelliğini -hem teknolojide hem de teolojide- benimserler ancak insanın yaratılmış bir varlık olmasının doğal bir neticesi olarak bu yaratıcılığın sınırları vardır. Kutsal Kitap her şeyi yapabilme konusunda bir inancı teşvik etse de bir hıristiyan, yapabileceği şeyler konusunda sınırlara sahiptir, her şeyi yapamaz. Hıristiyanların bir şeyi yapabilme konusundaki arzuları Tanrı'nın isteğine uygun olmalıdır. Hıristiyanlıkta insanı yaratıcılıkla ilişkilendirme girişimleri, Âdem ve Havva'nın birlikte işlediği ilk günaha kadar geri götürülebilen bir durumdur. Winyard (2016: 9, 20, 159)'a göre "Âdem ve Havva'nın itaatsizliği, bazı açılardan değerli bir amaç gibi görünen şeye ulaşmak için yapılan yaratıcı bir eylemdi: Tanrı gibi olmak. Dolayısıyla yaratıcılığın, Tanrı'nın isteğine bakılmaksızın, doğuştan iyi bir eylem olmadığı açıktır." Bu nedenle Hıristiyan teolojisinde yaratılış ve düşüşle ilgili anlatılar, insanın geliştirilmesi çabalarına (Lebacqz 2011: 55), dolayısıyla insanın yaratıcılığına sınırlar konulması gerektiği fikrini zihinlerde uyandırmaktadır. Transhümanizm karşıtı Hıristiyanlar için bu anlatılar, insanın yaratıcılığına ve yaratıcılık özelliğinin "iyi bir şey" olduğuna delil teşkil etmez; bu sebeple sözü edilen anlatıların transhümanizm için bir dayanak teşkil etmesi de ihtimalden uzaktır.

Diğer taraftan Yaratılış Kitabı'nın 1. bölümünde Tanrı'nın suretinde yaratıldığı ifade edilen insanın canlı ve cansız varlıklar üzerindeki egemenliğinin, Tanrı'nın egemenliği gibi anlaşılıp onun da Tanrı'nın yaratıcılığına benzer bir yaratma faaliyeti içerisinde olabileceğine dair çıkarımlarda bulunmak, Hıristiyanlıktaki Tanrı-insan ilişkisini farklı bir boyuta taşımak demektir. Zira "tanrı" ve "insan" tabiatına sahip İsa

dışındaki diğer bütün insanlar, yapıp etmelerinde sınırlıdır. Sınırlılığın ontolojik sebebi ise yaratılmış bir varlık olmaktır. İnsanın yaratılmışlığını İsa'nın "insan" kimliğiyle benzeştirmek de hatalı olacaktır. Çünkü Hıristiyanlıkta İsa, yaratılmış bir insan olmayıp asıl olarak Tanrı'nın insan bedeninde tecessüm etmiş, enkarnе olmuş halidir yani Tanrı'dır (Yuhanna 1: 18; 14: 9; İbraniler 1: 3).

3.2. "Beden"e Bakış Açısından

Hıristiyanlığa göre ruh (akıl/zihin) ve beden birdir ve bütündür. Tanrı suretinde yaratılmış olan insan hem bedensel hem de ruhsal bir varlıktır. Kutsal Kitap (Yaratılış 2: 7) bu gerçeği simgesel bir dille şöyle ifade eder: "Tanrı insanı topraktan yarattı ve burnuna yaşam soluğunu üfledi. Böylece insan yaşayan varlık oldu." Hıristiyan inancı ruhun ve beden birliğini sağlamanın, insan olmanın ortaya çıkardığı bir görev olduğunu söyler (Keenan 2014: 157; Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri 2000: 100, 101).

Hıristiyanlığın teolojik umdelerini oluşturan diriliş, enkarnasyon gibi ana meselelerde beden, merkezî bir önemdedir (Mercer 2014: 142). İnsanın bedenselliği konusundaki Katolik anlayışı, transhümanizmin "posthuman merkezli" yönelişinin tam tersine, "Tanrı merkezci"dir. Katolik geleneği, beden nihanetinde Tanrı'ya ait olduğunu iddia eder. Ruh gibi beden de insanlığı yaratıcıya ve yaratılışa bağlayan bir iletişim mahalli olarak hizmet eder. Papa II. John Paul'a göre insan bedeni, dünyanın görünür gerçekliğine Tanrı'daki sonsuzlukta saklı olan gizemi aktarmak ve böylece onun bir işareti olmak için yaratılmıştır (Labrecque 2015: 303, 309, 310). Katolik anlayışta insanın bedeni, bir onur olarak kabul edilen Tanrı'nın suretine katılır. İnsanın bedensel yaşamını küçümsemesi yasaktır. Tersine insanın Tanrı tarafından yaratılan ve son günde diriltilecek olan bedenine saygı göstermesi gerekir (Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri 2000: 101).

Pavlus (1. Korintliler 6: 19), bedeni, *imago Dei*'nin yüceliğini paylaşan (Labrecque 2015: 306) "Kutsal Ruh'un bir tapınağı" olarak adlandırır. Pavlus, ruhun ölümsüzlüğüne ilaveten beden de diriliş esnasında tekrar gerçeklik sahasına çıkacak bir olgu olduğunu ima eder. Pavlus (1. Korintliler 15: 35-49), "Ölümler nasıl dirilecek? Nasıl bir bedenle gelecekler?" sorusunun akılsızca bir soru olduğunu söyledikten sonra Tanrı'nın tohumların her birine özel bir beden verdiğini, her canlının etinin aynı olmayıp insanların, hayvanların, kuşların ve balıkların etinin birbirinden başka olduğunu, ölümlerin dirilişinin de böyle olacağını zikreder. Ona göre beden çürümeye mahkûm, düşkün ve zayıf olarak gömülür ancak çürümez, görkemli ve güçlü olarak diriltir. Doğal bir beden olarak gömülse de ruhsal bir beden olarak diriltir. Buradaki "doğal beden" ve "ruhsal beden" ayrımı, Pavlus'un zihninde Âdem ve İsa ile kişileştirilmiştir. Pavlus, ilk adamın (Âdem) topraktan, ikinci adamın (İsa) ise gökten olduğunu; topraktan

olanların topraktan olana yani Âdem'e, göksel olanların da göksel olana yani İsa'ya benzer olacağını söyler. Ona göre insanlar topraktan olana nasıl benzer idiyse göksel olana da benzeyecektir.

İnsanların dirilişte kuşanacağı beden, ölüm öncesi sahip olduğu bedenle aynı mı farklı mı olduğu konusunda Hıristiyanlık çok net değilse de İsa ile ilgili diriliş anlatılarının meseleyi açıklayıcı olduğu söylenebilir. Kutsal Kitap (Luka 24: 39) ifadelerine göre İsa, çarmıh sonrası dirilişinde kendi bedeniyle dirilmiş ancak yeryüzündeki hayatına geri dönmemiştir. Aynı şekilde ona tabi olanları da Tanrı, sahip oldukları bedenle diriltecek (1. Korintliler 6: 13-15) fakat bu beden "yüce" (Filipililer 3: 21) ve "tinsel" (1. Korintliler 15: 44) bir bedene dönüşecektir (Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri 2000: 251). Bu dönüşümün, beraberinde bir değişimi getireceği de Pavlus'un dilinden ifade edilmektedir. Buna göre dirilişle birlikte, çürüyen varlık çürümezliği, ölümlü varlık ölümsüzlüğü giyinecek, böylelikle ölüm yok edilip onun üzerinde zafer kazanılacaktır (1. Korintliler 15: 51-54). Hıristiyanlar, Kutsal Kitap (Koloseliler 3: 4) ifadelerinden yola çıkarak bu beden "yüceltilmiş" (Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri 2000: 251) ve "yeni" (Mercer 2014: 139) bir beden türü olacağını ileri sürerler. Yüceltilmiş yeni bedeniyle insan, ölüm öncesindeki çürük, düşkün ve zayıf halinden arınarak ölümsüz, görkemli ve güçlü olarak dirilecektir.

İnsanı ruh (zihin) ve beden birlikteliğine sahip bir varlık olarak kabul eden Transhümanizmin ölümsüzlük hedefinde sonlu ve ölümlü beden geliştirilmesi, yaşlılıktan ve hastalıklardan arındırılması önemli bir basamağı teşkil eder ancak asıl olarak hedeflenen, zihnin ölümsüz kılınmasıdır. Transhümanistler, uzun süreli hayatta kalma hedefini gerçekleştirmek için zihinle bedeni birbirinden ayırma çabası içerisindeyler. Söz konusu hedef doğrultusunda bilgi ve bilişim teknolojisi, biyo/nano/info/siber-teknoloji ve yapay zekâ çalışmaları, transhümanistlerin faydalandığı bilimsel ve teknolojik çalışma alanlarını oluşturmaktadır. Bu alanlarda yapılacak araştırma ve çalışmalarla simülasyonu, yüklemesi ve transferi gerçekleştirilmiş zihinler yoluyla sanal zihinlerin; yapay zekânın kullanımıyla insan-makine karışımı cyborg'ların ve en sonunda evrimsel gelişimini tamamlayarak ölümsüzlüğe tamamen ulaşmış, mükemmel ötesi özelliklere sahip, ayrı bir türe karşılık gelen post-human varlıkların "yaratılması" amaçlanmaktadır. Bu bağlamda transhümanizm, evrimciliğe atfen mevcut insandan farklı olan ikinci bir formu doğurma çabası içindedir (Dağ 2019: 162).

Hıristiyanlığın "yüceltilmiş insan"ında görebildiğimiz şekilde "yüklenmiş bir zihnin" de bedeni olacak mıdır? Nick Bostrom (2014: 10), bir transhümanist olarak bu soruya şöyle cevap verir:

".... bir yüklemenin deneyimi prensipte biyolojik bir insanla aynı olabilir. Yüklemenin, simüle edilmemiş bir bedenle aynı hisleri ve aynı etkileşim olasılıklarını veren sanal (simüle edilmiş) bir bedeni olabilir. Gelişmiş sanal gerçeklikle, yüklemeler yiyecek ve içeceğin tadını"

Hıristiyanlığın "Imago Dei" Öğretisinin Transhümanizmle Uzlaştırılmasının İmkânı (The Possibility of Reconciliation of The Doctrine of "Imago Dei" of Christianity With Transhumanism)

*alabilir... Yüklemelerin sanal gerçeklikle sınırlı olması gerekmez:
Onlar, dışarıdaki insanlarla etkileşime girebilir ve hatta fiziksel
gerçeklik içinde çalışmak veya fiziksel gerçekliği keşfetmek için robot
bedenleri kiralayabilirler."*

"Sanal zihinlerle sanal ölümsüzlüğü başarma çabası" olarak nitelendirebileceğimiz bu girişimlerin Hıristiyanlığın *imago Dei* öğretisi zaviyesinden nasıl anlaşılıp hangi anlam çerçevesine yerleştirileceği, bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Zira insan zihni ve bilincinin dışında ondan daha güçlü sanal zihinler oluşturma gayesiyle insan zihninin kopyalanarak yeni makinelere ve bilgisayarlara yüklenmesi, Hıristiyan inancında insanı tanımlayan ve asla bölünme kabul etmeyen asli unsurların (ruh, beden, akıl) birbirinden ayrılması anlamına gelmektedir. Fisher (2015: 27) "Yükleme sonrası kişinin kendini tanımlayan durumu ne olur?" sorusunu yönelterek bu bölünmenin ortaya çıkaracağı yeni probleme dikkatleri çekmiştir. Soruna kayıtsız kalamayan Bostrom (2014: 10) dahi benzer şekilde; "Bununla birlikte, yüklenen zihninizden birkaç benzer kopya oluşturulduğunu düşünürsek zor durumlar ortaya çıkar. Hangisi sizsiniz? Hepsi siz misiniz, yoksa hiçbiriniz siz değil misiniz? Malınızın mülkünüzün sahibi kim olur? Eşinizle kim evli olur? Felsefi, yasal ve etik zorluklar çoktur." diyerek kopyalanmış zihinden birden fazla üretildiğinde ortaya çıkacak sorunlara işaret etmektedir.

Transhümanizmde simüle edilmiş zihinlere ilaveten cyborg'lar ve posthuman'lar için de bir bedenden söz edilebilmektedir. Transhümanizm, kişiliğin biyolojinin ötesine geçtiğini savunur. Buna göre "siber insan", eti ve kanı olan insan kadar insandır (Winyard Sr. 2016: 181). Fakat gerek posthuman varlıkların gerekse yüklenmiş zihinlerin ve cyborg'ların *imago Dei* doktrini minvalinde Hıristiyanlıkla uzlaştırılması -onlar, Tanrı'nın suretinde yaratıldığına inanılan "insan"ın bedeninden ciddi ve derin farklılıklar gösterdiği için- sorun teşkil edecektir. Bununla birlikte seküler transhümanizmin aksine, Hıristiyanlığı çıkış noktası olarak ele alan ve Hıristiyanlık ile transhümanizmi bağdaştırma gayreti içerisinde olan Hıristiyan Transhümanizmi açısından mevcut durumun problem teşkil etmediği söylenebilir. Hıristiyan Transhümanizmi Tanrı'nın suretini "ruh"ta aradığı için "beden"i Tanrı'nın yarattığı bir şeyden başka bir şey haline getirmek onlara göre Tanrı'nın sureti doktrinine zarar vermez. Tanrı'nın egemenliği anlayışından yola çıkarak meseleye yaklaşan Hıristiyan transhümanistlere göre Tanrı'nın yaratması üzerinde hâkimiyet icra etmek bir şekilde Tanrı'nın mükemmel hâkimiyetini yansıtır, o halde bedenlerimizde bazı değişiklikler yapılması yoluyla daha güçlü bir hâkimiyet uygulamak, Tanrı'nın mükemmel hâkimiyetini daha iyi yansıtabilir (Dickson 2018: 107).

"İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi"
"Journal of the Human and Social Sciences Researches"
[itobiad / 2147-1185]

Cilt/Volume: 9,
Sayı/Issue: 5,
2020

Beden konusunda yukarıda vurgulanan gerek Hıristiyanlık içindeki görüş ve anlatılar gerekse transhümanizmin ve Hıristiyan transhümanizminin konuya yaklaşımları, transhümanist düşüncenin, *imago Dei* öğretisinin gerçekleştiği alan olduğu sonucunu ortaya çıkarır mı? Sorunun cevabı Hıristiyanlık ve transhümanizmin iddialarının karşılıklı tahlil ve tartışılmasını gerekli kılmaktadır.

Hıristiyan geleneği, modern tıbbın bedeni sabitlenecek bir makine olarak gören anlayışının aksine insanı, sadece mekanik parçalardan oluşan bedenlere indirgemeksizin onun biyolojik özellik taşıyan fizikselliğini korumak ister. Hıristiyanlık, bizim, mekanik parçaların toplamı şeklinde ifade edilemeyen belirgin özelliklere sahip tam ve bütün insanlar olduğumuzu ileri sürer. Transhümanizm ise işaret edildiği gibi bir zihin-beden düalizmini varsayar (Mercer 2014: 148) ve bu varsayım; insanı, zihni (ruh) ve bedeniyle *imago Dei* olarak kabul eden Hıristiyanlıkla arasında bir tezatın oluşmasına en başta sebebiyet veriyor gibi görünmektedir. O nedenle Hıristiyan transhümanistler, transhümanist hedefleri Tanrı'nın sureti konusundaki öğretiyle uzlaştırmanın en mantıklı yolunu, bu sureti -ister kendisine, işlevlerine veya ilişkilerine olsun- ruha yerleştirmekte bulmaktadırlar. Ancak bu durumda bile bedenin köklü bir şekilde değişmesinin, özellikle de ömrün radikal olarak uzatılmasının; ruh, onun işlevleri ve ilişkileri üzerinde önemli bir etkisi olması muhtemel görünmektedir. Dahası, bu değişikliklerin kendisiyle gerçekleştirilebileceği araçlar, M. Dickson (2018: 110)'un da belirttiği gibi Hıristiyan ahlakına aykırıdır. Öte yandan Hıristiyanlıktaki ruh-beden birlikteliği, birbirine bağımlı bir bütünlük arz eder. Karşılıklı bağımlılık Hıristiyanlığın insan doğasını, ahlaki yolu ve ahdi nasıl anlayacağı konusunda önemli bir ölçüdür; transhümanistler için ise aksine bu bağımlılık, insan zayıflığının bir işaretidir (Labrecque 2015: 307).

Transhümanistler bedeninin geliştirilmesi gerektiği savını ileri sürerken ilk günahtan ve bu günahın insanda ortaya çıkardığı "düşmüşlük" halinden hareket ederler. Buna göre düşmüş insan, artık zayıf, hasta ve ölümlü bir bedeni olan insandır. Katolik yorumlamada "Herkes ilk günahla doğmasına karşın, ilk günah, Âdem'in soyundan gelen hiç kimsede bir kişisel hata niteliğinde değildir. Bu, kutsallık ve ilk mutluluk durumundan yoksun olmak demektir, insan doğası tamamen bozulmuş değildir. İnsan doğasının kendi öz doğal güçleri yaralanmış, bilgisizliğin, acının ve ölümün etkisi altına girmiş ve günaha eğilimli olmuştur..." (Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri 2000: 110). Katolik geleneğine göre beden "düşmüş" olmasından kastedilen şey; kişinin zekâsı, ruhsal kontrolü veya ömür süresi üzerinde belirlenen sınır değildir. Bu şey, insanın görünür dünyada, derin, bitmek tükenmek bilmeyen ve Âdem'in ilk yalnızlığına kadar uzanan yalnızlığıdır. Transhümanizmin ortaya koyduğu geliştirme faaliyetleri aslında bu yalnızlık duygusunu daha da şiddetlendirecektir. Katolik Kilisesi; doğası, kalıtsal günahkârlıkla değiştirilmiş, düşmüş, bağımlı ve savunmasız olsa da sınırlı bedeninin aynı zamanda tanrısal sureti taşıdığını ve dirilişte "ruhsallaştırılmış" olmasına ilaveten "yüceltileceğini" kabul eder. Ancak

buradaki "yüceltilmiş beden", bazılarının düşünebileceği gibi transhümanistlerin yeniden tasarlanmış veya köklü bir şekilde geliştirilmiş posthuman'ı ile uyumlu olmaktan uzaktır. Zira Hıristiyan inancına göre insanlar diriliş esnasında bedenselliklerini, Tanrı'nın suretine ve benzerliğine uygun mükemmellekle dolu olduklarında kurtarılır; bir "ruhsallaştırma"ya karşılık gelen bu durum, beden ve ruhun, dirilmiş insanın bileşik doğasıyla mükemmel bir bütünleşmesidir (Labrecque 2015: 310). Mezkûr bütünleşmenin ortaya çıkaracağı yeni beden ise "yüceltilmiş" bir bedendir. Transhümanizmde ise beden, posthuman ve hatta diğer varlık türlerinin (yüklenmiş zihin, cyborg) ortaya çıkmasında şart koşulan, olmazsa olmaz bir unsur değildir. Dolayısıyla Hıristiyanlığın ruh-beden birlikteliğini taşıyan "yüceltilmiş insan"ı ile daha çok zihni öne çıkararak ve bedeni onun gerisine iten transhümanizmin varlık türleri arasındaki ontolojik ve niteliksel bu farklılık, söz konusu varlık türlerinin aynileştirilmesini yahut uzlaştırılmasını imkânsız kılmaktadır.

Hıristiyan dünyasında bedene yönelik transhümanistlerce yapılan ve yapılmak istenen müdahalelere en sert tepkiyi Katolik Kilisesi göstermiştir. İnsanın genetik kimliğinin değiştirilmesini ahlaksızlık olarak değerlendiren Vatikan, transhümanizmi putperestliğin bir çeşidi olarak görmüştür. Bu anlamda Vatikan, gerek doğmadan önce embriyonun gerekse ölmeden önce bedenin dondurulmasının (cryonics) insanlığa, onun bedenine saygıya karşı bir suç teşkil ettiğini ifade etmiştir (Dağ 2018: 200). Beden konusunda herhangi bir aşağılamaya karşı olduğu ileri sürülen (Labrecque 2015: 309) Katolik Kilisesi'ne göre ruhu ve bedeni şimdiden Mesih'e ait olan her Hıristiyanın, hem kendinin hem de başkalarının bedenine saygılı olması zorunludur. Döllendiği andan itibaren tam bir kişi gibi davranılması gereken ceninin bütünlüğü korunmalı, tedavi edilmesi gerektiğinde mümkün olduğunca her insan gibi tedavi edilmeli ve iyileştirilmelidir. Kromozomlar ve genler üzerinde yapılan bazı müdahalelerin tedavi amaçlı olmadığını söyleyen Katolik Kilisesi, söz konusu müdahalelerin önceden belirlenecek özelliklere sahip ya da cinsiyeti belirlenen insan varlıklarının oluşumunu amaçladığını; bu manipülasyonların insan onuruna, onun yeniden oluşturulamayacak biricik kimliğine ve bütünlüğüne aykırı olduğunu bildirir. Bu çerçevede Kilise; kendi ahlak anlayışını, her şeyi bedene kurban eden, fiziksel mükemmelliği ve sportif başarıyı putlaştıran bir beden kültürünü uygulamaya yönelik neo-putperest kavram ve uygulamaların karşısında konumlandığını ifade eder (Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri 2000: 252, 523, 524).

Embriyo aşamasından ölümüne kadar insanı ve onun bedenini, değerli ve dokunulmaz olarak gördüğü anlaşılan Hıristiyanlık için bedenin doğuştan getirdiği ya da sonradan sahip olduğu eksiklik veya kusurlar, beden değerine ve dokunulmazlığına halel getirmez. Bu tür bedenlere sahip

insanlar, transhümanizmin tıbbi-bilimsel-teknolojik bakış ve metoduna uygun olarak tedavi edilemeseler veya yaratılmamış olsalar bile oldukları gibi hoş karşılanırlar (Bishop 2018: 132). Çünkü her insan, Tanrı'nın suretini taşır. İnsanlara, Tanrı'nın suretini ve benzerliğini taşıdıkları için saygı ile davranılmalıdır (Garner 2006: 233, 234).

Hıristiyanlıkta Tanrı'nın suretini paylaşma noktasında erkek ve kadın bedeni, aynı değerdedir. Her ikisi de Tanrı'nın suretinde yaratılmışlardır (Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri 2000: 102). Dolayısıyla bu dinde *imago Dei*'nin vazgeçilmez unsuru olan bedenin ayırt edici vasıflarından biri de onun, erkek ya da kadın cinsiyetlerden yalnızca birine sahip olmasıdır. Transhümanist düşüncenin “geçiş insanı (transhuman)” hariç, ileri safhalarda ortaya çıkartılması hedeflenen “cyborg” ve “posthuman” varlık türlerinde ise bedenin hangi cinsiyeti taşıdığına artık bir önemi yoktur. F.M. Estfandary, “yeni evrimsel varlıkların en erken tezahürü” diyerek tanımladığı transhumanların ve transhumanlığın belirtilerini³ sıralarken “çift cinsiyetliliği (androgyny)” de bu belirtiler arasında saymıştır (Bostrom 2014: 4). Önde gelen transhümanist Kurzweil (2020: 470, 471), sanal gerçeklikte görünümün değiştirilebileceğini, fiziksel bedenimizin başka bir şeye dönüştürülebileceğini, aynı anda farklı insanlar için farklı bedenlerin seçilebileceğini hatta çiftlerin, olmak istedikleri kişilikleri seçebiliyor birbirlerinin yerine geçmelerinin mümkün olabileceğini söyler. Buradan hareketle transhümanist gelecekte cinsiyet için bir sınırdan söz edilemeyeceği, cinsiyetler arası geçişlerin yaşanabileceği ve hiçbir cinsiyeti olmayan cinsiyet üstü varlıkların (cyborg, posthuman) ortaya çıkacağı ileri sürülebilir (Kurt 2019: 27). Nitekim Donna Haraway (1991) “sibernetik bir organizma; makine ve organizmanın bir melezi ve sosyal bir yaratık” olarak tanımladığı cyborg'un, cinsiyet sonrası bir dünyada ortaya çıkacak feminist posthuman bir varlık türü olduğunu iddia eder (ayrıca bkz. Thweatt-Bates 2012: 5; Fisher 2015: 23).

Katolik Kilisesi'nin, bedenin cinsiyeti konusundaki transhümanist görüşlere de sert bir tavır aldığı söylenebilir. Bu çerçevede Papa Francis'in, transhümanizmle ve Haraway'ın cyborg düşüncesiyle yakından ilişkili olan “transgenderizm”i, “Tanrı'nın sureti olan insanın imha edilmesi” şeklinde tanımlaması bu yönde bir adım gibi görünmektedir (Kew 2016; Winyard Sr. 2016: 34, 35).

Beden konusundaki tüm bu farklı görüş ve yaklaşımların *imago Dei* düşüncesine yansımaları nasıl olacaktır? Tanrı'nın suretinde yaratılmış olan insan, transhümanistlerin beden ve zihin üzerinde gerçekleştirdiği değişikliklerle “restorasyon” geçirip bu niteliğini sürdürecektir midir? Yoksa “deformasyon” a uğrayıp *imago Dei* olma özelliğini yitirecek midir? Bu

³ F.M. Estfandary'ye göre transhumanlığın belirtileri şunlardır: protezler, plastik cerrahi, telekomünikasyonun yoğun kullanımı, kozmopolit bir görünüm ve dünyayı turlayan bir yaşam tarzı, çift cinsiyetlilik (androgyny), aracılıklı üreme [in vitro fertilization (tüp bebek) gibi], dini inançların olmaması ve geleneksel aile değerlerinin reddi (bkz. Bostrom 2014: 4).

sorulara Hıristiyanların ve transhümanistlerin verecekleri yanıtlar farklı olacaktır. Bir transhümanist gözüyle Nick Bostrom (2014: 13), buna benzer bir soruyu, "transhuman teknolojiler bizi insanlık dışı yapacak mı?" diyerek sorar ve şöyle cevap verir:

"Önemli olan insan (human) olmak değil insancıl (humane) olmaktır. Hitler'in insanlık dışı bir canavar olduğuna inanmak istesek de aslında o bir insan canavardı ve Gandhi son derece insan olduğu için değil, mükemmel bir biçimde insancıl olduğu için saygınlık kazanmıştır ... İnsan olmanın değeri varsa eğer, bu değer "normal" veya "doğal" olmaktan değil, insancıl olmak için içimizde hammaddeye sahip olmaktan kaynaklanır: merhamet, mizah duygusu, merak, daha iyi bir birey olma arzusu. Diyebiliriz ki eğer "insan (human)", olduğumuz şeyse o zaman "insancıl (humane)" da insanlar olarak bizlerin olmasını istediğimiz şeydir."

Bostrom'un, cevabında farklı şeyler olduğunu söyleyerek vurguladığı *insan (human)* olma ile *insancıl (humane)* olma özelliklerinin, transhuman ya da posthuman beden ve varlıklarda karşılıkları olacak mıdır? Önemli olan *insancıl (humane)* olmaksızın transhuman ve posthuman varlıkların *insancıl (humane)* olacakları kesin midir? Bostrom'un "insancıl"lığına karşılık gelen davranışların (merhamet, mizah duygusu, daha iyi birey olma arzusu), insanın duygu boyutuna hitap ettiği açıktır. O halde transhuman ve posthuman varlıkların duygu ve vicdanı da olacak mıdır? Eğer öyleyse transhümanizmde zihin transferine ilaveten duygular da mı transfer edilecektir? Soruları çoğaltmak mümkündür. Bostrom, *insan (human)* ve *insancıl (humane)* olma tefrikiyle yeni bir tartışmanın başlamasına sebep olmuş gibidir.

Hıristiyanların üstteki sorulara cevabı ise transhümanistlerden farklılık arz eder. Hıristiyanların çoğunluğu, transhümanizmin sadece insanlık durumunu iyileştirmeyi değil, aynı zamanda *insanın doğasını değiştirmeyi* de amaçladığının farkındadır. İster restorasyon ister deformasyon olsun beden ya da insan doğası üzerindeki herhangi bir değişiklik, Hıristiyanlığın asla kabul etmediği bir durumdur. Teolojik ve ahlaki birçok problemi ortaya çıkaracak olan söz konusu değiştirme girişimleri, "Tanrı'nın suretinde yaratılan insan (*imago Dei*)" doktrinine aykırıdır. İnsana, onun bedenine yahut ruhuna yapılacak bir müdahale, aslında mezkûr doktrinin ortaya çıkardığı teolojik anlayışa bir müdahaledir (Hoskins 2017; Kurt 2019: 52). Dolayısıyla Hıristiyanlık açısından "restorasyon geçirmiş bedenin mi yoksa

deformasyona uğramış bedeninin mi *imago Dei*'ye uygunluk arz ettiği" sorusunun bir kıymeti ve karşılığı bulunmamaktadır.

Sonuç

İnsanı, Tanrı'nın suretinde ve benzerliğinde yaratılmış, ölümlü bir varlık olarak gören Hıristiyanlık ile yaratılmışlığı ve bu yaratılmışlığın insanda ortaya çıkardığı ölümlülük, hastalık, yaşlılık ve benzeri durumları insanın değişmez kaderi olarak görmeyen transhümanizm arasında esastan bir uyumsuzluk olduğu anlaşılmaktadır. Transhümanizmin; bilimsel ve teknolojik araç ve yöntemlerle insanın her bakımdan geliştirilebilir, hastalıklarından arındırılabilir hatta bu dünyadayken ölümsüzlüğe ulaşabilecek bir varlık olduğunu iddia etmesi ve bunlara ilaveten yeni varlık türlerini (sanal zihin, cyborg, posthuman) ortaya çıkarmak istemesi, Hıristiyanlıkla arasındaki sorun ve gerilimin nedenlerinden bir kaçıdır. Transhümanizmin, insanlık durumunun geliştirilmesine yönelik her adımını *imago Dei* öğretisine, Tanrı'nın yaratımına ve tanrısal plana müdahale olarak gören Hıristiyanlığın transhümanist düşünceyle uzlaşması, bu açıdan imkânsız görünmektedir.

"İnsanın Tanrı'nın suretinde yaratılmış bir varlık olduğu" inancını dillendiren *imago Dei* doktrini, Hıristiyan teolojisinde insanın Tanrı karşısındaki konumunu ve bu konumun sınırlarını belirlemektedir. *Imago Dei* öğretisinin, Tanrı-insan ilişkisinde iki taraf için biçtiği rol, sırasıyla "yaratıcı" ve "yaratılan" olmaktır. "Akıl", "irade" ve "özgürlük" gibi temel nitelikleri, suretin asıl unsuru olarak gören ancak bunları insanın "yaratılmışlık" özelliğini ortadan kaldıran unsurlar olarak da değerlendirmeyen Hıristiyan ortodoksisinin aksine transhümanizmin, sözü edilen nitelikleri yaratılmışlıkla değil, "yaratıcı" olmakla ilişkilendirdiği ve onları, insanın da tıpkı Tanrı gibi yaratım faaliyeti içerisinde olabilmesinin ontolojik sebepleri olarak gördüğü anlaşılmaktadır.

Transhümanizmin "insanın yaratıcılığı" iddiası, Hıristiyanlık tarihinde *imago Dei* hakkında kimi din adamı ve teolog tarafından ileri sürülen görüş ve yorumlardan ilham almaktadır. Başta "theosis" (insanın Tanrılaşması) fikri olmak üzere işlevselci bakışın öne sürdüğü "Tanrı'nın faaliyet yoluyla temsili" düşüncesi ve Hefner ve diğer teologların icat ettiği "created co-creator" (yaratılmış ortak yaratıcı) fikri, *imago Dei*'nin transhümanizmle uzlaşısının düşünsel ve teolojik alt yapısına yerleştirilmiş durumdadır. Özellikle "Hıristiyan transhümanistler"ce desteklenen mezkûr argümanların transhümanist emeller için gerekçe temin etmek amacıyla kullanılmasını, genel Hıristiyan ortodoksisinin kabul etmediği anlaşılmaktadır. *Imago Dei*'nin asıl unsuru olarak "akıl", Hıristiyan düşüncede öne çıkarılan bir niteliktir ancak bu akıl, Tanrı'nın muradına aykırı bir yaratımı icra edemez; zihnen ve bedenen, insanın asli niteliklerini değiştirecek bir faaliyet içerisinde de olamaz. Zira böyle bir girişim, Tanrı'dan rol çalarak "Tanrı'yı oynamak" olacaktır.

Imago Dei özelinde Hıristiyanlık ve transhümanizmin muhtemel uzlaşısı, iki grubun "zihin-beden" olgusuna yaklaşımları esas alındığında da mümkün görünmemektedir. İnsanı, zihni ve bedeniyle tam ve bütün bir varlık olarak *imago Dei* sayan Hıristiyanlığın aksine transhümanizm, zihin-beden düalizmini varsaymaktadır. Gerek bedenler üzerinde değişiklikler gerçekleştirmek istemesi gerekse insan bedeni dışında sanal zihinleri ve bedenleri inşa etmek, insan-makine karışımı robotik varlıkları ve cyborg'ları ve ayrı bir tür olarak posthuman'ı ortaya çıkarmak istemesiyle transhümanizmin, Hıristiyanlığın beden üzerinde geliştirdiği teolojik anlayışa aykırılık arz ettiği, hatta bu anlayışa meydan okuduğu söylenebilir. Hıristiyanlık bakış açısıyla, bu transhümanist arzu ve girişimlerin, sözü edilen beden teolojisiyle çok yakından ilişkili olan *imago Dei* inancına açık bir müdahale anlamı taşıdığı izahından varestedir. Zira Hıristiyanlığın "yüceltilmiş beden"iyle transhümanizmin "geliştirilmiş", "robotik" yahut "sanal" bedenleri aynı şey değildir. Biri öldükten sonra Tanrı'nın müdahalesiyle diğeri ise ölmeden önce bu dünyada insan eliyle ortaya çıkacağına inanılan bedenlerdir. Diğer taraftan *imago Dei*'nin tezahür ettiği zihne ve bedene yaklaşırken Yeni Ahit'te üzerinde durulan İsa'nın doğumu, dirilişi ve enkarnasyonu hakkındaki anlatılar ile eskatolojik türdeki anlatılardan beslendiği görülen transhümanizmin, post-seküler dönemde "Hıristiyanlığın tekno-eskatolojik yeni yorum biçimini" ortaya çıkardığını söylemek mümkün görünmektedir. Bu meyanda "Hıristiyan Transhümanistler" adını taşıyan grubun söz konusu yorumlama biçimine öncülük ettiği anlaşılmaktadır.

Tarihin her döneminde din, kültürü; kültür de dini biçimlendirmiş ve her biçimlendirme, bir değişimi de beraberinde getirmiştir. Hıristiyanlık, bu biçimlendirme örneklerinin en yoğun şekilde görülebildiği dinlerin başında gelmektedir. İsa'dan hemen sonra paganizmle başlayan, ardından Reform, Rönesans, Aydınlanma, Sanayi Devrimi ve Modernite ile devam eden "biçimlenme-değişim" süreci 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren "teknoloji"nin insan hayatına dâhil olmasıyla birlikte yeni bir boyut kazanmaya başlamıştır. Dinî metinlerin "bilim ve teknolojinin ışığında" yorumlanmasına kapılarını aralayan yeni süreç, din ile ilgili konularda da yeni bir inceleme ve tartışma alanının açılmasına sebebiyet vermiştir: din-teknoloji ilişkisi. "Transhümanizm", "posthümanizm", "Hıristiyan transhümanizmi" ve "metahümanizm" gibi akımlar, Hıristiyanlık içerisinde mezkûr ilişkiye dair getirilmiş yeni yorum biçimleri olarak sayılabilir. Ancak teknolojik gelişme ve ilerlemelerin din, toplum ve kültür ayrımı yapmadığı, toplumların da söz konusu gelişmelere kayıtsız kalamayacağı çağımızda, Hıristiyanlık dışındaki dinlerin de ortaya çıkan yeni duruma (din-teknoloji ilişkisi) dair söyleyeceği çok şey olmalıdır. Teknolojinin, dini ortadan kaldıracak iddialarının sıklıkla dillendirildiği post-seküler bu dönemde,

"din" in geleceğini biraz da teknolojiye dair tavrımız ve bakış açımız belirleyecektir.

Kaynakça

Açıklamalı Kutsal Kitap (2010). İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.

Bishop, J. P. (2018). "Nietzsche's Power Ontology and Transhumanism: Or Why Christians Cannot Be Transhumanists". *Christian Perspectives on Transhumanism and the Church/Chips in the Brain, Immortality, and the World of Tomorrow*. Ed. Steve Donaldson ve Ron Cole-Turner. Cham: Palgrave Macmillian. 117-135.

Bostrom, N. (2005). "A History of Transhumanist Thought". *Journal of Evolution and Technology*, S. 14: 1-25.

Bostrom, N. (2014). "Introduction—The Transhumanist FAQ: A General Introduction". *Transhumanism and the Body: The World Religions Speak*. Ed. Calvin Mercer ve Derek F. Maher. New York: Palgrave Macmillian. 1-17.

Brooks, R. A. (2002). *Robot: The Future of Flesh and Machines*. London: Penguin.

Burdett, M. S. (2011). "Contextualizing a Christian Perspective on Transcendence and Human Enhancement: Francis Bacon, N. F. Fedorov, and Pierre Teilhard de Chardin". *Transhumanism and Transcendence Christian Hope in an Age of Technological Enhancement*. Ed. Ronald Cole-Turner. Washington: Georgetown University Press. 19-35.

Clay, E. (2011). "Transhumanism and the Orthodox Christian Tradition". *Beyond Humanism: Trans- and Posthumanism Jenseits des Humanismus: Trans- und Posthumanismus / Building Better Humans? Refocusing the Debate on Transhumanism*. Ed. Hava Tirosh-Samuels ve Kenneth L. Mossman. Frankfurt: Peter Lang. 3: 157-180.

Cole-Turner, R. (2018). "Introduction: Why the Church Should Pay Attention to Transhumanism". *Christian Perspectives on Transhumanism and the Church/Chips in the Brain, Immortality, and the World of Tomorrow*. Ed. Steve Donaldson ve Ron Cole-Turner. Cham: Palgrave Macmillian. 1-15.

Dağ, A. (2018). *Transhümanizm-İnsanın ve Dünyanın Dönüşümü*. Ankara: Elis Yayınları.

Dağ, A. (2019). "Yaratılışa Müdahale ve Yeni Bir Evrimci Neo-Darwinist Bir Yaklaşım Olarak Transhümanizm". *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*, C. 14, S. 27: 153-168.

Daly, T. T. W. (2015). "Diagnosing Death in the Transhumanism and Christian Traditions". *Religion and Transhumanism The Unknown Future of Human Enhancement*. Ed. Calvin Mercer ve Tracy J. Trothen. California: Praeger An Imprint of ABC-CLIO, LLC. 83-96.

Hristiyanlığın "Imago Dei" Öğretisinin Transhümanizmle Uzlaştırılmasının İmkânı (The Possibility of Reconciliation of The Doctrine of "Imago Dei" of Christianity With Transhumanism)

Dickson, M. (2018). "The Imago Dei and the Imago Mundi". *Christian Perspectives on Transhumanism and the Church/Chips in the Brain, Immortality, and the World of Tomorrow*. Ed. Steve Donaldson ve Ron Cole-Turner. Cham: Palgrave Macmillian. 97-115.

Fisher, M. Z. (2015). "More Human Than the Human? Toward a "Transhumanist" Christian Theological Anthropology". *Religion and Transhumanism The Unknown Future of Human Enhancement*, Ed. Calvin Mercer ve Tracy J. Trothen, California: Praeger An Imprint of ABC-CLIO, LLC. 23-38.

Garner, S. R. (2006). *Transhumanism and the imago Dei-Narratives of apprehension and hope*. Phd Thesis. The University of Auckland.

Garner, S. R. (2015), "Christian Theology and Transhumanism: The "Created Co-creator" and Bioethical Principles". *Religion and Transhumanism The Unknown Future of Human Enhancement*. Ed. Calvin Mercer ve Tracy J. Trothen, California: Praeger An Imprint of ABC-CLIO, LLC. 229-243.

Glennon, F. (2018). "Even Cyborgs Cast a Shadow: Christian Resources and Responsibilities in Response to Transhumanism". *Christian Perspectives on Transhumanism and the Church/Chips in the Brain, Immortality, and the World of Tomorrow*. Ed. Steve Donaldson ve Ron Cole-Turner. Cham: Palgrave Macmillian. 209-228.

Haraway, D. (1991). "A Cyborg Manifesto: Science, Technology, and Socialist-Feminism in the Late 20th Century". <http://people.oregonstate.edu/~vanlondp/wgss320/articles/haraway-cyborg-manifesto.pdf> (Erişim Tarihi: 09.08.2020).

Hefner, P. (1984). "The Creation." *Christian Dogmatics*. Ed. Carl E. Braaten ve Robert W. Jenson. Philadelphia: Fortress Press. 1: 265-357.

Hefner, P. (2002). "Technology and Human Becoming." *Zygon*, C. 37, S. 3: 655-665.

Hefner, P. (2003). "Created to Be Creators". <https://www.metanexus.net/created-be-creators/> (Erişim Tarihi: 09.09.2020).

Hefner, P. (2004a). "The Created Co-Creator Meets Cyborg". <https://www.metanexus.net/created-co-creator-meets-cyborg/> (Erişim Tarihi: 08.09.2020).

Hefner, P. (2004b). "Experience Contains More Ideas than We Have Words": Created Co-Creator as Science and Symbol". <https://www.metanexus.net/experience-contains-more-ideas-we-have-words-created-co-creator-science-and-symbol/> (Erişim Tarihi: 07.09.2020)

Hefner, P. (2004c). "Human Being: Questioning and Being Questioned." *Zygon* C. 39, S. 4: 733-735.

Hefner, P. (2005). "Can the Created Co-Creator Be Lutheran? A Response to Svend Andersen." *Dialog*, C. 44, S. 2: 184-188.

Herzfeld, N. (2002). "Creating in Our Own Image: Artificial Intelligence and the Image of God". *Zygon®: Journal of Religion and Science*, C. 37, S. 2: 303-316.

Hoskins, J. (2017). "Transhumanism and Christian Orthodoxy: Where Do We Draw the Line?". <https://christandpopculture.com/transhumanism-christian-orthodoxy-draw-line/> (24.08.2020).

John Paul II (1981). "Laborem Exercens". http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_14091981_laborem-exercens.html (Erişim Tarihi: 16.05.2020).

Johnson, L. A. (2015). "Return of the Corporeal Battle: How Second-Century Christology Struggles Inform the Transhumanism Debate". *Religion and Transhumanism The Unknown Future of Human Enhancement*. Ed. Calvin Mercer ve Tracy J. Trothen. California: Praeger An Imprint of ABC-CLIO, LLC. 273-289.

Katolik Kilisesi Din ve Ahlak İlkeleri (2000). Çev. Dominik Pamir. İstanbul: Yaylacak Matbaacılık.

Keenan, J. F. (2014). "Roman Catholic Christianity—Embodiment and Relationality: Roman Catholic Concerns about Transhumanist Proposals". *Transhumanism and the Body: The World Religions Speak*. Ed. Calvin Mercer ve Derek F. Maher, New York: Palgrave Macmillian. 155-171.

Kelly, K. (1999). "Nerd Theology". *Technology in Society*, S. 21: 387–392.

Kew, B. (2016). "Pope Francis Describes Transgenderism as the 'Annihilation of Man'". <http://www.breitbart.com/tech/2016/08/04/pope-francis-describes-transgenderism-annihilation-man/> (Erişim Tarihi: 09.08.2020).

Kull, A. (2001). "Cyborg Embodiment and the Incarnation." *Currents in Theology and Mission*, C. 28, S. 3-4: 279-284.

Kurt, İ. (2019). *Transhümanizm ve Tekillik Bağlamında Dinin Geleceği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kurzweil, R. (2020). *İnsanlık 2.0-Tekillğe Doğru Biyolojisini Aşan İnsan*. Çev. Mine Şengel. İstanbul: Alfa Yayınları.

Labrecque, C. A. (2015). "Morphological Freedom and the Rebellion against Human Bodiliness: Notes from the Roman Catholic Tradition". *Religion and Transhumanism The Unknown Future of Human Enhancement*. Ed. Calvin Mercer ve Tracy J. Trothen. California: Praeger An Imprint of ABC-CLIO, LLC. 303-313.

Hristiyanlığın "Imago Dei" Öğretisinin Transhümanizmle Uzlaştırılmasının İmkânı (The Possibility of Reconciliation of The Doctrine of "Imago Dei" of Christianity With Transhumanism)

- Labrecque, C. A. (2017). "Genesis 2.0: Transhumanism, Catholicism, and the Future of Creation". *Religion and Human Enhancement Death, Values, and Morality*. Ed. Tracy J. Trothen ve Calvin Mercer. Cham: Palgrave Macmillian. 139-156.
- Lebacqz, K. (2011). "Dignity and Enhancement in the Holy City". *Transhumanism and Transcendence Christian Hope in an Age of Technological Enhancement*. Ed. Ronald Cole-Turner. Washington: Georgetown University Press. 51-62.
- MacDonald, W. (2004). *Kutsal Kitap Yorumu Eski Antlaşma Serisi, C. 1*. İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.
- Mercer, C. (2014). "Protestant Christianity – Sorting Out Soma in the Debate about Transhumanism: One Protestant's Perspective". *Transhumanism and the Body: The World Religions Speak*. Ed. Calvin Mercer ve Derek F. Maher, New York: Palgrave Macmillian. 137-154.
- More, M. (2013). "The Philosophy of Transhumanism". *The Transhumanist Reader: Classical And Contemporary Essays On The Science, Technology And Philosophy Of The Human Future*. Ed. Max More ve Natasha-Vita More. West Sussex UK: Wiley-Blacwell Publishing. 3-17.
- Soysal, E. K. (2019). "İnsanın Geleceği-Transhümanizm Bağlamında Bir İnceleme". *İnsanı Yeniden Düşünmek-Modern Düşünce'de Temel Tartışmalar*. Ed. Lütfi Sunar ve Latif Karagöz. Ankara: İlem Yayınları. 313-364.
- Thweatt-Bates, J. (2012). *Cyborg Selves: A Theological Anthropology of the Posthuman*. Burlington, UK: Ashgate.
- Tirosh-Samuelsan, H. (2011). "Science and the Betterment of Humanity: Three British Prophets of Transhumanism". *Beyond Humanism: Trans- and Posthumanism Jenseits des Humanismus: Trans- und Posthumanismus / Building Better Humans? Refocusing the Debate on Transhumanism*. Ed. Hava Tirosh-Samuelsan ve Kenneth L. Mossman. Frankfurt: Peter Lang, 3: 55-82.
- Waters, B. (2006). *From Human to Posthuman Christian Theology and Technology in a Postmodern World*. Ashgate e-Book.
- Waters, B. (2011). "Whose Salvation? Which Eschatology? Transhumanism and Christianity as Contending Salvific Religions". *Transhumanism and Transcendence Christian Hope in an Age of Technological Enhancement*. Ed. Ronald Cole-Turner. Washington: Georgetown University Press. 163-175.
- Winyard Sr., D. C. (2016). *Transhumanism Christianity Diplomacy: To Transform Science Religion Relations*. Phd Thesis. Blacksburg, VA.
- Young, S. (2006). *Designer Evolution: A Transhumanist Manifesto*. New York: Prometheus Books.

